

**Metodika na mapovanie výskytu
kuvika obyčajného (*Athene noctua*)**

návrh spoločnej metódy monitoringu pre možnosť porovnania výsledkov
v rámci Slovenska

ročná doba

Časový priebeh pripadá na jarnú sezónu – cca od 1. 3. do 30. 4. (v teplom počasí sa kuviky môžu ozývať už vo februári). Jesenné mapovanie sa neodporúča, resp. jeho výsledky nie sú porovnateľné so zahraničnými prácami. Dôvodom je menšia spoľahlivosť výsledkov získaných počas jesenných mesiacov.

denná doba

Mapovanie prebieha od času západu slnka (najsôr po zotmení) do asi 24:00 hod. (maximálne do 1hod), a od dvoch hodín pred východom slnka do východu slnka - teda počas najväčšej hlasovej aktivity kuvika.

nahrávka

Prítomnosť alebo neprítomnosť kuvika na potenciálnom hniezdisku sa zisťuje pomocou nahrávky teritoriálneho hlasu. Nahrávka hlasu je prehrávaná z rádiomagnetofónu, alebo z autorádia. Niektorí autori udávajú prehrávanie z mobilného telefónu, avšak kvôli nedostatočnej hlasitosti nahrávky (kuvik ju započuje len na veľmi krátku vzdialenosť) sa tento spôsob neodporúča. Z praktických dôvodov je najlepšie mať prenosný prehrávač na baterky (nie všade sa dá dostať s autom, čo potom vplýva na kvalitu práce). Kvalitnú nahrávku teritoriálneho hlasu kuvika poskytne koordinátor mapovateľom na vyžiadanie.

dĺžka prehrávania nahrávky a intervaly

Nahrávka je prehrávaná po dobu 2 minút, nasleduje pauza a načúvanie po dobu 1 minúty. Ak kuvik na nahrávku zareaguje, jej reprodukcia je ukončená a lokalita je považovaná za obsadenú. Pokiaľ počas 1 minúty načúvania nie je kuvik zaznamenaný, nahrávka je následne prehraná znova po dobu 2 minút, nasleduje 1min načúvania a opäť prehrávanie v dĺžke 2min. Ak ani po ďalších niekoľkých minútach načúvania (min. 5) nie je kuvik zaznamenaný, lokalita je považovaná za neobsadenú. V prípade, že sa kuvik na nahrávku neozve, viackrát sa osvedčilo baterkou skontrolovať štíty okolitých budov (nie sôr ako po dokončení prehrávania/náčuvu, aby sa kuvik nevyplašil).

lokality

Relevantnými lokalitami sú: poľnohospodárske/priemyselné areály, farmy, kaštiele, parky, okraje obcí, rôzne ruiny, cintoríny, kostoly, staré sady, aleje, porasty hlavových vrb...

Doterajšie skúsenosti z veľkej časti Slovenska vravia o viazanosti populácie k poľnohospodárskym areálom (poľnohospodárske družstvá, farmy). Sú však stále oblasti, v ktorých kuviky uprednostňujú obce, kostoly, kaštiele, pričom družstvá zostávajú neobsadené. Preto predovšetkým pri prvej kontrole územia odporúčame skontrolovať

všetky potenciálne vhodné lokality. Výskyt kuvika na lokalite, resp. vhodnosť lokality pre výskyt kuvika, môžu indikovať nasledovné prvky: prevádzky so živočíšnou alebo rastlinnou výrobou, pravidelne kosené lúky a iné trávne porasty, pasienky, staré budovy vhodné pre hniezdenie, stohy slamy, stromoradia...

plocha monitorovania

Pre relevantnosť a možnosť porovnávať výsledky je potrebné, aby si každý mapovateľ zvolil presne definovanú plochu, na ktorej skontroluje všetky lokality, potenciálne spĺňajúce nároky kuvika. Hranice plochy môžu byť zvolené ľubovoľne, je však nutné poznať, vedieť zistiť, určiť alebo vypočítať, rozlohu vybranej plochy. Z tohto dôvodu je vhodné využiť niektoré z administratívnych hraníc (katastrálne územia, okresy), prípadne štvorce DFS, ktorých rozloha je bez problémov zistiteľná. V prípade inej voľby je potrebné hranice monitorovaného územia čo najpresnejšie zakresliť do mapy pri odovzdávaní výsledkov. Ku každej kontrolovanej lokalite, ak to možnosti mapovateľa dovoľujú, treba uviesť jej súradnice merané prístrojom GPS (uviesť typ prístroja).

miesto prehrávania nahrávky

Nahrávku prehrávame v blízkosti lokalít potenciálne vhodných pre kuvika (viď časť „lokality“). Poľnohospodárske alebo priemyselné areály nemusia byť navštevované priamo, nahrávka môže byť prehrávaná v ich blízkosti, najčastejšie hneď pri oplotení, mimo hlavného vchodu do areálu. Dá sa tak vyhnúť rozštekaniu sa psom a teda znemožneniu náčuvu.

„Prírodné“ lokality (napr. sady, porasty hlavových vrb, aleje a pod.) je samozrejme vhodné navštíviť priamo.

Množstvo bodov, na ktorých je reprodukováaná nahrávka, závisí od rozlohy lokality. Treba si uvedomiť, že kuvik sa potenciálne môže nachádzať na ktoromkoľvek mieste lokality, resp. v jej blízkosti (resp. vnútri v budove) a pri rozľahlých lokalitách nemusí reprodukciu nahrávky zaznamenať. Počuteľnosť kvalitnej nahrávky, ako aj prípadnej reakcie kuvika, sa predpokladá do vzdialenosti max 500m (1000m pri ideálnych poveternostných podmienkach a bez terénnych prekážok), preto pri detailnom/úplnom mapovaní vybraného územia by priama vzdialenosť dvoch miest prehrávania nahrávky nemala byť väčšia ako 500m (1000m).

Je dobré si vopred v mape vytypovať približné miesta prehrávania nahrávky a potom ich pri monitoringu presne prispôbiť možnostiam terénu.

poveternostné podmienky

Terénna práca prebieha zásadne za priaznivých poveternostných podmienok (bez dažďa, snehu, bezvetrie).

opakovanie

Pre dosiahnutie spoľahlivých výsledkov je vhodné všetky lokality navštíviť počas sezóny aspoň 2x (cenná je však aj jedna detailná kontrola lokality). Lokalita sa považuje za obsadenú, ak sa počas viacerých návštev zaznamená výskyt kuvika aspoň 1x.

spoľahlivosť metódy

Všeobecne sa udáva asi na 90 % pri opakovanej návšteve lokality. Existujú napr. jedince kuvika, ktoré sa na nahrávku ozývajú iba veľmi neochotne, alebo vôbec. Kuvik môže ďalej napr. priletieť do blízkosti zdroja nahrávky, avšak sa neozve. Intenzita reakcie kuvika na nahrávku a forma jeho hlasu môže byť ovplyvnená napr. skutočnosťou, či jedinec je alebo nie je infikovaný krvnými parazitmi. Celkovo však možno povedať, že reakcia kuvika na nahrávku je veľmi rýchla a spoľahlivá.

praktické rady

Keďže terénna práca najčastejšie prebieha na antropických lokalitách, je veľmi pravdepodobné stretnutie s rôznymi ľuďmi. Je vhodné byť si tohto faktu vedomí, pričom odporúčame chodiť do terénu vo dvojici, pokiaľ je to možné, prípadne vždy mať so sebou aspoň leták o kuvikovi a/alebo iné materiály RPS, ktoré potvrdia váš profesionálny výskum. Môže samozrejme pomôcť aj služobný preukaz ŠOP SR, preukaz stráže prírody, preukaz poľovnej stráže, potvrdenie od univerzity o realizácii diplomovej práce a pod. V prípade Vášho záujmu Vám RPS môže vystaviť potvrdenie o vašom zapojení sa do monitorovania výskytu kuvika plačlivého (ktoré však nemá žiadny právny základ©).

odovzdávanie údajov

Mapovateľ obdrží formulár, do ktorého bude zaznamenávať údaje v teréne. Následne údaje odovzdá v elektronickej forme do konca augusta 2011 na adresu

chrenkova@gmail.com

Pracujeme na vytvorení stránky www.kuvik.dravce.sk, kde sa budú dať údaje zaznamenávať priebežne online – o jej spustení budú mapovatelia včas informovaní.

Mapovateľ odovzdá:

1. Mapu s vyznačením mapovaných lokalít (pozitívnych aj negatívnych)
2. Mapu s vyznačením zistených jedincov a obsadených hniezd
3. Vyplnený formulár s informáciami o lokalite a s bližšou špecifikáciou jednotlivých nálezov.
4. Prípadne vývržky a vzorky potravy pre následnú analýzu

koordinácia mapovateľov

Kvôli lepšej koordinácii ľudí zapojených do mapovania kuvika a prípadnej spolupráci mapovateľov rovnakého územia, prosíme ľudí, ktorí sa do mapovania kuvika plánujú zapojiť, aby poslali email koordinátorke mapovania na chrenkova@gmail.com

Prítomnosť kuvika zistená, čo ďalej?

Ak počas monitoringu nezostanete len pri zistení prítomnosti kuvika na lokalite (už aj to je veľmi veľa), ale rozhodnete sa pre bližšie zmapovanie obsadených lokalít, zistenie pravdepodobného hniezdiska (bez vyrušenia hniezdiaceho páru), prípadne pre nadviazanie kontaktu s poľnohospodármi/majiteľmi/správcami, môžete ich informovať o kuvikovi ako druhu, jeho ohrozeniach, ochrane a potrebe zaznamenávať akékoľvek informácie o náleze živého či mŕtveho jedinca. Pre ohlásenie nálezu môžete poľnohospodárom dať leták o kuvikovi s adresou na RPS. Ak priamo navštívite okolie hniezdiska, možno sa vám podarí nájsť a zozbierať vývržky, prípadne perie z kuvika.

pravdepodobné hniezdisko

Pri určovaní pravdepodobného hniezdiska vychádzame z predpokladu, že kuviky hniezdia v poľnohospodárskych objektoch, kostoloch, iných budovách, vo vetrolamoch, v parkoch, na cintorínoch, prípadne v porastoch hlavových vŕb. Ak kuvika zaznamenáme zdržiavať sa v čase hniezdenia v blízkosti vhodného objektu, prípadne pozorujeme typické hniezdne správanie, predpokladáme, že na tom mieste hniezdi a zaznačíme lokalitu do mapy, zapíšeme do formulára. V prípade, že vlastníte GPS, je vhodné lokalitu priamo zamerať.

zber vývržkov a peria

Nájdete ich najčastejšie v blízkosti hniezda/búdky, prípadne na oddychových miestach (často o nich miestni znalci, nadšenci, či vrátnici vedia). Ich zber je potrebný pre následnú analýzu potravy a tiež pre genetické analýzy, ktoré môžu preukázať príbuznosť či genetickú rôznorodosť našich jedincov medzi sebou a tiež ich porovnanie s jedincami v okolitých krajinách. Ak ste našli perie/vývržky, umiestnite ich do mikroténového sáčku a označte dátumom a miestom nálezu. Následne sa spojte s koordinátorom monitoringu (chrenkova@gmail.com) kvôli prevzatiu vzoriek na analýzy.

Perie kuvika

Sivohnedej farby s bledými škvrkami

Vývržky kuvika

Veľkosť: 1,5 x 2-5 cm

Zloženie: vysoký obsah chytínových častí z tel hmyzu a piesku z dážďoviek, zvyšky kostí zo stavovcov

Charakteristický je vysoký podiel zvyškov hmyzu/bezstavovcov

Porovnanie vývržku plamienky a kuvika

zaznamenávanie necieľových druhov

Ak na lokalite obsadenej alebo aj neobsadenej kuvikom zaznamenáte náhodou či cielene aj ďalšie druhy, ako napr. plamienka driemavá, sokol myšiar, bocian biely, pipíška chochlatá, a zaznačíte ich do formuláru, budeme vám veľmi povďační. Nebude to veľká práca navyše, avšak môže to v budúcnosti pomôcť pri ochrane ďalších druhov.

Kontakty

Koordinátor a garant monitoringu: Monika Chrenková, chrenkova@gmail.com

Koordinátor Pracovnej skupiny pre kuvika: Martin Dobrý, dobry@dravce.sk, 0903 690 546

Vypracovala Ochrana dravcov na Slovensku, 2011

Kresba Lucia Nogová

Fotografia kuvik: Peter Chrašč

Fotografie perie/vývržky: http://www.tytoalba.dk/hvilken_ugle/,

http://tracksandsigns.blogspot.com/2009_01_01_archive.html,

<http://www.wildaboutbritain.co.uk/forums/british-birds/12989-owl-pellet.html>